

YHDENVERTAISUUS- ja TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Tulkkauspalvelu, videoblogi, syrjintäolettaja, kohtuullinen mukautus

Diaarinumero: YVTLTK/4XX/2018

Antopäivä: XX.XX.2020

Hakija katsoi, että Kelan tulisi kohtuullisena mukautuksena myöntää hänelle tulkkausta videoblogien tekemiseen. Hakija oli tulkkaushakemuksessaan pyytänyt tulkkausta 1,5 tunnin ajaksi. Kelan tulkinnan mukaan videoblogien tekeminen ei synnytä sellaista vuorovaikutustilannetta, johon tulkkauspalvelua voidaan myöntää tulkkauspalvelulain nojalla.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta totesi, että se ei toimivaltansa puitteissa voi lausua tulkkauspalvelulain tulkinnasta eikä siitä, minkälaisiin tilanteisiin tulkkauspalvelua on mainitun lain nojalla järjestettävä. Asiassa oli kyse videoblogin tekemisestä ja siihen tarvittavasta tulkkauksesta, jotta videoblogi olisi saavutettavissa myös kuulevalle yleisölle. Lautakunta katsoi, että asiassa ei ole kyse sellaisesta yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä tarkoitettusta tilanteesta, jossa hakija voisi kohtuullisin mukautuksin ”yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla”. Kyse ei siten ollut yhdenvertaisuuslaissa kielletystä kohtuullisen mukautuksen epäämisestä.

Hakija ei esittänyt asiassa myöskään sellaista selvitystä, jonka perusteella syntyisi perusteltu olettaja siitä, että Kela olisi kohdellut hakijaa hänen henkilöönään liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. Asiassa ei syntynyt yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaista olettamaa välittömästä tai välillisestä syrjinnästä. Lautakunta hylkäsi hakemuksen.

(Lainvoimainen)

Asian tausta

Hakijalle on myönnetty Kansaneläkelaitoksen (Kelan) tulkkauspalvelupäätöksellä oikeus saada Kelalta tulkkauspalvelua. Hakija tekee videoblogeja viittomakielellä ja haluaa, että videoblogit olisivat saavutettavia myös kuuleville katsojille. Tähän tarkoitukseen hän tarvitsee tulkkia.

Hakija on hakenut Kelalle tekemässään tulkkitilauksessa tulkkausta videoblogin tekemiseen 1,5 tunnin ajaksi. Kela ei ole myöntänyt hakijalle tulkkia videoblogien tekemiseen.

Hakijan vaatimukset

Hakija vaatii, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta antaa asiassa Kelalle huomautuksen.

Hakijan perustelut

Hakijalla on oikeus käyttää tulkkauspalvelua haluamallaan tavalla. Tulkin tarjoaminen siihen, mihin hakija itse arvioi tulkkausta tarvitsevänsä, toisi hänet yhdenvertaiseen asemaan toisten bloggaajien kanssa. Kela on evännyt häneltä yhdenvertaisuuslain 15 §:n mukaiset kohtuulliset mukautukset ja rikkonut lain 5 §:n mukaista velvollisuutta edistää yhdenvertaisuutta.

Vastaaajan vastaus

Vastaaaja kiistää syrjineensä hakijaa.

Vastaaajan perustelut

Hakijan videoblogien tekemisessä ei synny tulkkauspalvelulaissa tarkoitettua vuorovaikutustilannetta. Tulkkauspalvelun tulisi mahdollistaa tulkkauspalvelulain 5 §:n ja sitä koskevan hallituksen esityksen mukaan vammaiselle henkilölle vuorovaikutus ja osallistuminen yhdenvertaisesti muiden ihmisten kanssa pykälässä mainituilla elämänalueilla. Kela on tulkinnut tulkkauspalvelulain 5 §:ää siten, että tulkkauksen tarve on tilanteissa, joissa tulkkauspalveluun oikeutetulla henkilöllä on tarve vuorovaikutukseen toisen henkilön tai tahon kanssa ja joissa heiltä puuttuu yhteinen kieli tai kommunikaatiomenetelmä.

Kelan näkemyksen mukaan videoblogin sisällön juontamisessa viittomakieleltä suomen kielelle on kyse ilman kolmannen osapuolen läsnäoloa tehtävästä käännöstyöstä. Tulkkauspalvelulain mukaiseen tulkkaukseen kuuluu vain pienimuotoinen kirjallisten dokumenttien kääntäminen, eikä esimerkiksi kirjojen ja äänikirjojen kääntämistä voida pitää tulkkauspalvelulain tarkoittamana pienimuotoisena dokumenttien kääntämisenä. Tällä perusteella ei hakijan tulkkauksilauksen edellyttämä viittomakielisen lähdekielen kääntäminen puhutulle suomelle kuulu Kelan järjestämisvelvollisuuden piiriin.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta jättää tutkimatta vaatimuksen antaa Kelalle huomautus lautakunnan toimivaltaan kuulumattomana.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta hylkää hakemuksen muilta osin.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on arvioitava, onko vastaaaja syrjinyt hakijaa hänen vammaisuutensa perusteella, kun Kela ei ole myöntänyt hakijalle tulkkia videoblogien tekemiseen.

Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan syrjintä muun ohella vammaisuuden perusteella on kielletty. Syrjintää on pykälän 2 momentin mukaan myös kohtuullisten mukautusten epääminen. Yhdenvertaisuuslain 5 §:n mukaan viranomaisella on velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta.

Välittömänä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan sitä, että jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Välillisenä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan sitä, että näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla. Lain 15 §:n 2 momentin mukaan mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen ihmisen tarpeiden lisäksi 1 momentissa tarkoitetun toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki.

Yhdenvertaisuuslain 20 §:n mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voi muissa kuin työsuojeluviranomaisen toimivaltaan 22 §:n mukaan kuuluvissa asioissa kieltää asianomaista jatkamasta tai uusimasta syrjintää tai vastatoimia taikka määrätä tämän ryhtymään kohtuullisessa määräajassa toimenpiteisiin tässä laissa säädettyjen velvollisuuksien täyttämiseksi. Lautakunta voi asettaa antamansa kiellon tai määräyksen tehosteeksi uhkasakon.

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta annetun lain (133/2010, jäljempänä tulkkauspalvelulaki) 5 §:n mukaan oikeus tulkkauspalveluun on henkilöllä, jolla on kuulonäkövamma, kuulovamma tai puhevamma ja joka vammansa vuoksi tarvitsee tulkkausta työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen tai virkistykseen. Lisäksi edellytyksenä on, että henkilö kykenee ilmaisemaan omaa tahtoaan tulkkauksen avulla ja hänellä on käytössään jokin toimiva kommunikointikeino.

Tulkkauspalvelulain 10 §:n mukaan Kansaneläkelaitos voi järjestää tulkkauspalvelun joko tuottamalla palvelun itse tai hankkimalla sen muilta palveluntuottajilta. Kansaneläkelaitoksen tulee järjestää tulkkauspalvelu kokonaistaloudellisesti edullisimmin, huomioiden samalla asiakkaiden yksilölliset tarpeet. Vaativissa tulkkaustilanteissa palvelu voidaan järjestää siten, että käytettävissä on kaksi tai useampia tulkkeja. Tulkkauspalvelua järjestettäessä on otettava huomioon palvelunkäyttäjän toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkieltänsä ja kulttuuritaustansa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivalta

Hakija on vaatinut, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta antaisi Kelalle asiassa huomautuksen. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan tehtävistä yhdenvertaisuuslain alalla on säädetty kyseisen lain 20 §:ssä. Lautakunnalla ei ole säännöksen perusteella toimivaltaa antaa huomautuksia. Hakijan vaatimus huomautuksen antamiseksi Kelalle on näin ollen jätettävä tutkimatta lautakunnan toimivaltaan kuulumattomana.

Yhdenvertaisuuslain 1 §:n mukaan kyseisen lain tarkoituksena on muun muassa tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Hallintolain (434/2003) 7 §:n 1 momentin mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti.

Hallintolain esitöiden mukaan palveluperiaate ja viranomaisen tehtävien tuloksellinen hoitaminen merkitsevät sitä, että asiointi tulee voida tapahtua sekä hallinnossa asioivan että viranomaisen kannalta mahdollisimman nopeasti, joustavasti ja yksinkertaisesti sekä kustannuksia säästäen. (HE 72/2002 vp s. 57.)

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että se voi tutkia käsillä olevan asian muilta osin, vaikka lautakunnalla ei ole toimivaltaa asettaa asiassa hakijan vaatimaa seuraamusta ottaen erityisesti huomioon edellä mainittu yhdenvertaisuuslain tarkoitus, hallintolain palveluperiaate ja viranomaisen tehtävien tuloksellisen hoitamisen periaate.

Onko kyse kohtuullisen mukautuksen epäämisestä

Hakija katsoo, että Kelan tulisi kohtuullisena mukautuksena myöntää hänelle tulkkausta videoblogien tekemiseen. Hakija on tulkkaushakemuksessaan pyytänyt tulkkausta 1,5 tunnin ajaksi.

Kelan tulkin mukaan videoblogien tekeminen ei synnytä sellaista vuorovaikutustilannetta, johon tulkkauspalvelua voidaan myöntää tulkkauspalvelulain nojalla.

Tulkkauspalvelulain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen mukaan tulkkauspalvelun tarvetta esiintyy sitä vammaisuutensa vuoksi tarvitsevilla henkilöillä kaikissa niissä tilanteissa, joissa tarvitaan vuorovaikutusta toisen ihmisen kanssa. Pykälässä mainituilla elämänalueilla järjestettävän tulkkauspalvelun tulee mahdollistaa vammaiselle henkilölle vuorovaikutus ja osallistuminen yhdenvertaisesti muiden ihmisten kanssa. Yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää, että asiakkaalla on oikeus saada tulkkauspalvelua niissä tilanteissa, joissa hän sitä tarvitsee. Tämän vuoksi on tärkeää, että asiakkaalla on oikeus itse määritellä mihin ja missä hän käyttää tulkkia. Työn ja opiskelun lisäksi tulkkauspalvelua järjestetään asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen,

harrastamiseen tai virkistykseen. Tällöinkin lähtökohtana palvelua järjestettäessä tulee olla lain tarkoituksen toteutuminen eli se, miten tulkkauspalvelulla voidaan edistää henkilön mahdollisuuksia vuorovaikutukseen ja toimimiseen yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä. (HE 220/2009 vp s. 27–28.)

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n mukaisissa kohtuullisissa mukautuksissa on kysymys luonteeltaan tapauskohtaisista, yksittäisessä konkreettisessa tilanteessa vammaisen ihmisen tarpeisiin vastaavista toimenpiteistä, joiden keskeisenä tarkoituksena on muun ohella varmistaa vammaisen henkilön mahdollisuus nauttia tai käyttää avoimia palveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa. Vammaisyleissopimuksen toteutumista valvovan komitean yleiskommentin nro 2 (2014) mukaan kohtuullisella mukauttamisella pyritään saavuttamaan yksilökohtainen oikeudenmukaisuus varmistamalla syrjimättömyys tai yhdenvertaisuus ja ottamalla huomioon yksittäisen henkilön ihmisarvo, itsemääräämisoikeus ja valinnat (kohta 26).

Yhdenvertaisuuslakia koskevan hallituksen esityksen mukaan kohtuullisilla mukautuksilla tarkoitetaan YK:n vammaisyleissopimuksen mukaisesti tarvittaessa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta tai kohtuutonta rasitetta, ja joilla varmistetaan vammaisten ihmisten mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Mukautusten kohtuullisuudella tarkoitetaan yhtäältä sitä, että toimenpiteistä ei saa koitua kohtuutonta taloudellista tai muunlaista rasitetta, ja toisaalta sitä, että mukautusten tulee vammaisten ihmisten näkökulmasta kohtuullisella tavalla toteuttaa heidän yhdenvertaiset mahdollisuutensa saada esimerkiksi palveluja. Hallituksen esityksen mukaan mukautusten tulee olla kulloisessakin tilanteessa tarvittavia. Tarkoituksena on siten edistää vammaisten ihmisten muihin verrattuna yhdenvertaisia mahdollisuuksia sekä tukea heidän itsenäistä ja täysimääräistä osallistumistaan. (HE 19/2014 vp s. 79–80.)

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että se ei toimivaltansa puitteissa voi lausua tulkkauspalvelulain tulkinnasta eikä siitä, minkälaisiin tilanteisiin tulkkauspalvelua on mainitun lain nojalla järjestettävä. Asiassa on kyse videoblogin tekemisestä ja siihen tarvittavasta tulkkauksesta, jotta videoblogi olisi saavutettavissa myös kuulevalle yleisölle. Lautakunta katsoo, että asiassa ei ole kyse sellaisesta yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä tarkoitettusta tilanteesta, jossa hakija voisi kohtuullisin mukautuksin ”yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoritua työtehtävistä ja edetä työuralla”. Kyse ei siten ole yhdenvertaisuuslaissa kielletystä kohtuullisen mukautuksen epäämisestä.

Onko kyse välittömästä tai välillisestä syrjinnästä

Kelan tulkinnan mukaan videoblogien tekeminen ei synnytä sellaista tulkkauspalvelulaissa tarkoitettua vuorovaikutustilannetta, johon tulkkauspalvelua voidaan myöntää. Tulkinta koskee kaikkia tulkkauspalvelun asiakkaita, jotka ovat hakijan kanssa vertailukelpoisessa asemassa.

Hakija ei ole esittänyt asiassa sellaista selvitystä, jonka perusteella syntyisi perusteltu oletama siitä, että Kela olisi kohdellut hakijaa hänen henkilöönsä liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. Asiassa ei ole syntynyt yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaista oletamaa välittömästä tai välillisestä syrjinnästä.

Johtopäätös

Edellä todetuin perustein yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että Kelan ei voida katsoa rikkoneen asiassa yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä tarkoitettua syrjinnän kieltoa tai lain 5 §:ssä tarkoitettua velvollisuuttaan edistää yhdenvertaisuutta.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen.

Lainkohdat

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 2, 5, 8, 10, 13, 15, 20 ja 28 §

Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta (133/2010) 5 ja 10 §

Hallintolaki (434/2003) 7 § 1 momentti

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Outi Anttila (puheenjohtaja), Merja Heikkonen, Satu Honkala, Husein Muhammed ja Niina Mäntylä. Asian esittelijä Julia Puumalainen.